

УДК 336.71

Яременко С.М.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту банківської діяльності
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана***Толстошеєва А.В.***аспірант кафедри менеджменту банківської діяльності
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

БЕЗПЕКА КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ ТА УМОВИ ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті обґрунтовуються сутність безпеки кредитної діяльності банку та необхідність її забезпечення в сучасних умовах. Доводиться вплив правової, економічної та соціальної ситуації на кредитну діяльність банку, формування для нього додаткових ризиків і загроз. Робиться висновок про обов'язкову необхідність урахування зазначених факторів при організації безпеки кредитної діяльності банку.

Ключові слова: безпека кредитної діяльності банку, економічні умови організації безпеки кредитної діяльності банку, правові умови організації безпеки кредитної діяльності банку, соціальні умови організації безпеки кредитної діяльності банку.

Яременко С.Н., Толстошеєва А.В. БЕЗОПАСНОСТЬ КРЕДИТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКА И УСЛОВИЯ ЕЁ ОРГАНИЗАЦИИ В УКРАИНЕ

В статье обосновываются сущность безопасности кредитной деятельности банка и необходимость ее обеспечения в современных условиях. Доказывается влияние правовой, экономической и социальной ситуации на кредитную деятельность банка, формирование для него дополнительных рисков и угроз. Делается вывод об обязательной необходимости учета указанных факторов при организации безопасности кредитной деятельности банка.

Ключевые слова: безопасность кредитной деятельности банка, экономические условия организации безопасности кредитной деятельности банка, правовые условия организации безопасности кредитной деятельности банка, социальные условия организации безопасности кредитной деятельности банка.

Yaremenko S.M., Tolstosheieva A.V. SECURITY OF BANK'S LENDING ACTIVITIES AND CONDITIONS OF ITS ORGANISATION IN UKRAINE

The article explains the essence of security lending activities of bank and the need to ensure that in the modern world. Proved the influence of legal, economic and social situation in the lending activities of bank, the formation of these additional risks and threats. The conclusion about the need to take account of these mandatory factors in the organization of security lending activities of bank.

Keywords: security lending activity of bank, economic conditions of the organization of security lending activity of bank, legal conditions of the organization of security lending activity of bank, social conditions of the organization of security lending activity of bank.

Постановка проблеми. Кредитна діяльність є важливим елементом взаємовідносин економічних суб'єктів. Через кредитну діяльність поєднуються різні галузі економіки, сфери господарювання та підприємництва, розширюється виробництво, забезпечуються стабільність та розвиток регіонів і країни в цілому. У свою чергу, під кредитною діяльністю слід розуміти дії банків, пов'язані з залученням коштів юридичних та фізичних осіб для формування необхідних обсягів і якості кредитних ресурсів та розміщення їх на ринку кредитних послуг у відповідності з загальноприйнятими принципами та існуючими правовими нормами. Тобто кредитна діяльність банків характеризується двома категоріями: акумуляції коштів і їх розподілу, кожен з яких може відтотожнюватися з узагальненим поняттям кредитної діяльності.

Окрім того, слід вказати, що кредитна діяльність вітчизняних банків здійснюється в небезпечному середовищі, здатному формувати для кожного із її учасників різноманітні загрози, в основі яких знаходяться значні фінансові та іміджеві втрати. У зв'язку з цим можна зробити висновок про те, що забезпечення безпеки кредитної діяльності є об'єктивною необхідністю.

Загрози є закономірним наслідком небезпечних умов, а такі умови можуть формуватися у процесі взаємовідносин учасників кредитної діяльності.

Аналіз правових, економічних та соціальних факторів, якими характеризується той чи інший період

діяльності банків, виступає підставою для пошуку ефективних, адекватних заходам заходів забезпечення безпеки, у тому числі і кредитної діяльності, мінімізації негативного впливу таких загроз та способів формування систем безпеки, здатних протистояти викликам ситуації, яка складається на ринку в певний проміжок часу. Необхідність вироблення підходів до аналізу факторів, що характеризують ситуацію, визначення адекватної поведінки банку на ринку та у взаємовідносинах з певними суб'єктами являє і обумовлює актуальність теми даної статті.

Звернувши увагу на суттєве значення умов діяльності вітчизняних банків для організації їх безпеки, у тому числі і безпеки кредитної діяльності, є доцільним більш детально розглянути їх природу, особливості розвитку та характеристики. Виходячи з цього, основною метою статті є висвітлення результатів дослідження умов організації безпеки кредитної діяльності в сучасній Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним питанням та окремим проблемами забезпечення безпеки кредитних операцій, правового регулювання кредитних відносин банків, вивченню впливу змін економічної ситуації та регулюванню їх кредитної діяльності присвячено праці багатьох учених. Значний внесок у дослідження цих проблем зробили В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська, О.Г. Коренева [1], А.М. Мороз, Р.І. Шевченко, І.В. Дубик [2], О.Д. Вовчак, Н.М. Руцишин, Т.Я. Андрейків [3], Л.О. Примостка, О.В. Лисенок,

О.О. Чуб, М.І. Діба [4], М.І. Зубок [5], І.І. Котовенко [6] та ін. Віддаючи належне доробку учених, а також публікаціям інших авторів, варто зауважити, що кредитна діяльність банків розглядається лише в обсязі процесу кредитування або здійсненнях кредитних операцій. Науковці не досліджують всю сукупність пов'язаних з формуванням і використанням кредитного ресурсу банками умов та проблем, що виникають у зв'язку із взаємовпливом процесу формування кредитних ресурсів та процесу кредитування і обумовлюють загрози, які складно дослідити в рамках окремого з них. Окрім того, деякі автори, розкриваючи питання організації безпеки кредитної діяльності, недостатньо уваги приділяють саме аналізу умов, у яких здійснюється формування системи безпеки кредитної діяльності банку. У зв'язку з цим значну увагу у цій статті буде приділено саме зазначеним питанням.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання безпеки банків, як і безпеки підприємницької діяльності взагалі, залишається поки що невизначеним, як і зміст кредитної діяльності банків. Питання безпеки підприємницької діяльності як економічне явище гостро постало з переходом України до ринкових відносин, коли бізнес став суттєво відчувати небезпеки та загрози і коли можливості держави не формували умов до активного і ефективного його захисту. За роки існування України як незалежної держави безпека підприємницької діяльності не лише завершила своє становлення, а й отримала якісний розвиток та стала необхідною умовою ефективного ведення бізнесу у різних сферах економіки, у тому числі і в банківській.

Сучасні уявлення про безпеку банківської діяльності, у тому числі і безпеку кредитної діяльності, демонструють неоднозначність точок зору, що пояснює складність і об'ємність безпеки, різнобічність її застосування. Аналіз точок зору науковців щодо забезпечення безпеки кредитної діяльності банків показує, що значна частина науковців у своїх дослідженнях відтотожують кредитну діяльність банків з процедурою кредитування клієнтів і з тієї ж точки зору розглядають безпеку кредитної діяльності. Наслідком такого підходу є те, що всі питання безпеки розглядаються лише з позиції захисту інтересів банків.

Враховуючи те, що кредитна діяльність банків являє собою взаємовідносини суб'єктів, які приймають участь у формуванні і використанні кредитних ресурсів, можна помітити залежність результатів кредитної діяльності від ефективності реалізації інтересів кожного із її суб'єктів. Тобто інтереси учасників кредитної діяльності визначають напрями її розвитку, обсяги, темпи і кінцевий результат. Безпечною кредитна діяльність може бути лише за умов дотримання балансу інтересів всіх її учасників, а отже, об'єктом безпеки кредитної діяльності банку є корпоративний інтерес банків, їх кредиторів, вкладників та позичальників та інших учасників кредитних відносин.

Забезпечення безпеки кредитної діяльності банків можна розуміти як процес формування сприятливих умов для реалізації інтересів усіх її учасників і досягнення поставленої ними мети. Основна увага заходів безпеки має бути спрямована тут на попередження виникнення протиріч інтересів учасників кредитної діяльності.

Беручи за об'єкт банк і його кредитну діяльність, маємо зауважити, що небезпеки, які виникають щодо нього, формуються у середовищі його існуван-

ня і мають постійний характер. Водночас, розглядаючи середовище кредитної діяльності, банку насамперед слід звернути увагу на його різноманітність, особливо з точки зору взаємовідносин, що виникають у такому середовищі. Більше того, особливості існування середовища суттєво впливають на специфіку формування системи безпеки кредитної діяльності банків. За таких умов середовище (умови) кредитної діяльності мають розглядатися якраз за специфікою їх прояву, а саме як правові, економічні та соціальні умови.

Звернувши увагу на суттєве значення умов діяльності вітчизняних банків для організації їх безпеки, у тому числі і безпеки кредитної діяльності, є доцільним більш детально розглянути їх природу, особливості розвитку та характеристики.

Що ж стосується економічних умов, то тут мають місце декілька особливостей, які впливають на організацію безпеки кредитної діяльності банків. При всіх ейфорійних заявах Україна за своїми економічними можливостями залишається бідною країною. Так, згідно з даними звіту The Global Wealth 2014 всесвітньої незалежної фірми Knight Frank, яка консулює з питань нерухомості, Україна в рейтингу самих багатих країн світу зайняла 46 місце серед 90 держав світу [7], середній розмір статків громадянина України за даними Світового банку на початок 2014 року складає 3960 доларів [8]. Як зазначають українські експерти, мова йде, скоріш за все, про такий показник, як ВВП на душу населення.

Разом з тим, враховуючи викладене вище та аналізуючи сучасні умови діяльності банків, можна бачити підстави для однієї із загроз їх кредитній діяльності, а саме недостатність джерел формування кредитних ресурсів. Нові іноземні кредити для вітчизняних банків є проблемним питанням, оскільки умови їх кредитної діяльності стали більш жорсткими (відміна Національним банком України валютних кредитів, а гривневі кредити стали досить дорогими, оскільки банки у їх вартість закладають курсові і девальваційні ризики, відсутність внутрішніх джерел, які б надали банкам довгострокові позики).

Формування кредитного ресурсу за рахунок внутрішніх джерел – міжбанківського кредитування – також немає достатніх перспектив, насамперед через низьку довіру учасників фінансового ринку один до одного, а також через високу вартість таких кредитів.

Розраховувати на прибутки як джерело нарощування обсягів кредитних ресурсів також проблематично. Як показують фінансові результати банків, прибутковість їх є низькою і має тенденцію до зменшення. За підсумками 9 місяців 2014 року фінансовий результат банків України був негативним і становив 10 млрд 635 млн грн [9].

Враховуючи викладене вище, слід зазначити, що така ситуація не утворює сприятливих умов для формування банками необхідного фінансового ресурсу для здійснення у тому числі і кредитної діяльності, забезпечення на необхідному рівні їх фінансової стійкості та незалежності банків.

Суттєвим джерелом формування кредитних ресурсів банків можуть бути кошти на рахунках суб'єктів господарювання – клієнтів банків. Разом з тим, враховуючи характеристики стану прибутковості вітчизняних підприємств (тільки з офіційними даними питома вага збиткових підприємств в Україні складала у: 2007 р. – 28,9%, 2008 р. – 33,9%, 2009 р. – 41,3%, 2010 р. – 36,8%, 2013 – 34,1%, станом на 01.07.2014 р. – 45,4%) [10] та враховуючи суб'єктів, що ведуть хоча і не збиткову діяльність, але в той

же час не мають суттєвого прибутку, або взагалі приховують свої фінансові результати чи здійснюють бартерні операції, то частка таких суб'єктів господарювання, які не можуть суттєво впливати на формування фінансових ресурсів банків, може сягати 50%. Тобто розраховувати на збільшення обсягів фінансового ресурсу вітчизняних банків за рахунок суб'єктів господарювання також проблематично, оскільки фінансові результати діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання є такими, що не можуть забезпечити достатній для стійкої діяльності всіх банків фінансовий ресурс, що в той же час зменшує їх можливість щодо здійснення їх кредитної діяльності. Окрім того, за таких умов діяльність вітчизняних банків практично завжди знаходиться під загрозою втрати ними своєї ліквідності.

Суттєво збільшити свій ресурс банки могли б за рахунок коштів населення. За даними Державного комітету статистики України, доходи населення у 2013 році склали 1 529 406 млн грн, з яких 633 737 млн грн – заробітна плата [10]. Водночас у структурі витрат населення приріст фінансових активів склав 106 464 млн грн, які потенційно могли опинитися в банках у якості депозитів населення. Разом з тим, як зазначають деякі експерти, на даний час «на руках» у населення знаходиться від 70 до 90 млрд доларів США і не надходять вони до банків з однієї причини – недовіри до вітчизняної банківської системи. Окрім того, із-за недовіри до банківських установ останнім часом зберігається така тенденція – відтік депозитів, у тому числі і депозитів населення. За даними НБУ, тільки від початку 2014 року і до жовтня 2014 року відтік депозитів з банків склав 110 млрд грн, з яких 7 млрд доларів США і близько 50 млрд грн. [9].

Характеризуючи вказане вище, слід зазначити, що ситуація розвивається таким чином, що банки завжди будуть перебувати в умовах обмеженого ресурсу (у тому числі і кредитного) й обмеженого попиту на банківські кредити. За таких умов у кредитній діяльності банків формується тенденція, за якої кредитні ресурси дорожчають, кредитний ризик, а з ним і вартість кредитів зростають, кількість клієнтів, здатних користуватися кредитами, обмежується, що формує високу імовірність конкурентних загроз, недобросовісної поведінки банків і недобросовісної поведінки їх клієнтів на ринку.

Важливе місце в ієрархії економічних особливостей займає тіньова економіка. Відповідно до загальноприйнятої світової практики вважаються критичним для країни розміри тіньового сектора від 15 до 35% ВВП. Якщо тіньовий обіг перевищує 30%, а кількість зайнятих у ньому – 40%, виникає загроза для керованості економіки.

За даними Міжнародного центру перспективних досліджень, інтегральний показник рівня тіньової економіки України станом на кінець I кварталу 2014 року знаходиться на рівні 40% ВВП [11]. Окрім того, слід відзначити, що рівень тіньової економіки в Україні найвищий серед європейських країн.

Враховуючи наведене вище, можна зазначити, що існування у банках у ході формування кредитних ресурсів тіньової їх складової може обумовлювати такі загрози:

- втрата кредитних ресурсів банку через вилучення з них відповідними державними органами тієї частини, яка сформована за рахунок тіньових коштів;

- збитки банків через необхідність сплачувати платежі за штрафними санкціями, які можуть на-

кладатися на них у випадках використання ними тіньових коштів їх клієнтів;

- втрата кредитних ресурсів через виведення їх клієнтами банків у тінь;

- втягування банку у незаконну фінансову діяльність у процесі легалізації клієнтами тіньових коштів шляхом.

Ще однією із небезпечних умов, яка у сукупності з іншими обставинами може закономірно формувати загрози кредитній діяльності банків, зокрема при формуванні ними своїх кредитних ресурсів, є поширення іноземного капіталу в банківську систему України. Станом на 01.10.2014 р. із 168 діючих банків 51 (30%) мають іноземний капітал, у 19 (11%) з яких цей капітал складає 100% статутного фонду. Доля ж іноземного капіталу у сукупному статутному фонді банків України складає 32,2% [9]. Як вказується в аналітичних документах Асоціації українських банків, з 2005 року розпочалося активне поглинання національної банківської системи іноземним капіталом. Водночас, як свідчить досвід, подібне поглинання не супроводжується здешевленням кредитних ресурсів для реального сектору економіки. Разом з тим експансія іноземного капіталу зумовлює небезпечну концентрацію спекулятивного капіталу у вигляді валютних кредитів на деяких вітчизняних ринках: нерухомості, землі, автомобільному, споживчому. Така ситуація в умовах кризи може обернутися негативними наслідками для банків. По-перше, фінансова допомога іноземних інвесторів може припинитися або буде такою, що не покриватиме в повному обсязі ресурсів банків. По-друге, інформаційні процеси можуть поставити практично у безвихідне становище як самі банки, так і клієнтів банків, яким буде складно погасити валютні кредити за рахунок раптово знецінених їх доходів.

Разом з тим значна концентрація валютних коштів у структурі кредитних ресурсів банку для нього самого може утворювати такі загрози:

- а) потрапляння банку у залежність від іноземних інвесторів у разі несприятливих умов на валютному ринку;

- б) втрати ліквідності банку від неможливості своєчасно розрахуватися з кредиторами по валютних позиках у разі зміни курсової різниці;

- в) втрати кредитних коштів та прибутку по валютних кредитах при неспроможності позичальників розрахуватися по своїх кредитних зобов'язаннях.

Значну загрозу банків становлять втрати від неповернутих кредитів.

Анемічне відновлення структури банківських активів після фінансової кризи 2008–2009 років було перервано різким погіршенням ситуації з поверненням позик внаслідок зниження обороту та обсягів виробництва основних галузей, анексії Криму і ведення бойових дій на сході України, а також зниження реальних доходів населення за високої девальвації національної валюти. Так, протягом 9 місяців 2014 року обсяг простроченої заборгованості збільшився на 58,97% (42 млрд 770 млн грн) і станом на 01.10.2014 р. становить 112 млрд 945 млн грн, що відповідає 11,5% клієнтського кредитного портфеля [9].

Зростання обсягів проблемних кредитів банків формує для самих банків істотну загрозу, насамперед зниження їх можливості щодо відтворення ресурсів і підвищує ризик невиконання банками своїх зобов'язань перед клієнтами та кредиторами. Як вказує Національний банк України у своїх документах про запровадження ліквідаційної процедури в бан-

ках, саме збільшення обсягів неповернених кредитів було головною причиною втрати ними своєї ліквідності та платоспроможності.

Суттєвий вплив на формування загроз кредитній діяльності банків здійснює криміногенна ситуація в країні. Традиційно провідне місце з точки зору заподіяної шкоди від злочинних посягань займає банківська сфера. За розрахунками Національного банку України, відтік капіталу через банківську систему України складає близько 1,2 млрд доларів США щороку [9]. Динаміка злочинів характеризується не тільки кількісним зростанням, але і якісним їх удосконаленням. Від того майже половина злочинів залишаються нерозкритими.

Злочинність у сфері кредитної діяльності банків виступає складовою банківської злочинності і поширюється як на операції з вкладами кредитних коштів, так і на операції з формування кредитних ресурсів та управління ними. Найбільш поширеними способами злочинів при здійсненні банками кредитної діяльності є:

- незаконне отримання банківських кредитів шляхом шахрайства (62%);
- заволодіння кредитними ресурсами за змовою представників кредитора і позичальника (25%);
- посягання працівників банків на кредитні ресурси останніх (5%) [12].

Найбільш поширеними кримінальними механізмами, які застосовуються злочинцями при скоєнні злочинів у кредитній діяльності банків, науковці та спеціалісти правоохоронних органів вважають такі: використання підроблених документів, обман щодо об'єктивного стану підприємств-позичальників, фальсифікація документів, неправомірне внесення в документи необ'єктивної інформації, у тому числі і щодо суми коштів, використання фіктивних підприємств, безпідставне надання кредитних коштів або списання їх з рахунків позичальників, застосування так званого кримінального банкрутства, виведення кредитних коштів з банку шляхом фіктивного кредитування.

Правові умови організації безпеки діяльності банків характеризуються насамперед відсутністю будь-яких спеціальних законодавчих актів з питань безпеки підприємницької діяльності взагалі і безпеки кредитної діяльності зокрема. Відсутність законодавчого регулювання змушує суб'єктів, так чи інакше задіяних у забезпеченні безпеки банківського бізнесу, посилаючись на правові норми, які певним чином торкаються сфери їх діяльності або окремих її сторін.

Існуюча правова база з регулювання кредитної діяльності банків зумовлює малоефективну, довготривалу і витратну процедуру стягнення кредитних боргів, стягнення звернення на майно боржника, особливо коли ним є предмет іпотеки. Сучасні правові умови дають підстави боржникам ухилятися від сплати кредитних боргів через ініціювання процедури банкрутства. Остання ж передбачає введення мораторію на задоволення вимог кредиторів, у тому числі і припинення нарахування штрафних санкцій.

Таким чином, можна бачити, що існуюча правова база кредитної діяльності банків зумовлює обставини, за яких банки можуть нести збитки від неповернення їм позичальниками кредитних коштів та лишаються можливості захисту своїх прав як кредиторів.

Особливістю соціальних умов є значне розшарування населення по доходах. В Україні, за різними оцінками, на одну заможну людину припадає від

15 до 40 бідних. Треба враховувати, що кількість багатих людей щорічно збільшується, на кінець 2013 року в Україні налічувалося 339 осіб з обсягами активів понад 30 млн доларів США кожен [7].

Індекс співвідношення доходів 20% найбагатших громадян країни і 20% найбідніших її громадян є тим об'єктивним макроекономічним показником, що характеризує баланс економічних інтересів та рівень соціальної справедливості і є, по суті, мірилом цивілізованості суспільства. У Португалії цей показник – 7,3 до 1, в Японії – 4 до 1, у США – 9 до 1, у Мексиці – 14 до 1, Бразилії – 24 до 1, Гондурасі – 38 до 1. В Україні ж, за різними оцінками, цей показник знаходиться у межах 40 до 1. До речі, 10 до 1 вже вважається критичним [13].

Враховуючи викладене вище, слід зазначити, що досить велика частина громадян має достаток, що межує з бідністю, і прагне забезпечити своє виживання будь-якими способами, у тому числі і такими, що є не зовсім законними. У такої частини громадян формується і відповідна поведінка, вони є основним джерелом дрібних правопорушень та злочинів, а також можуть вдаватися до шахрайських дій з коштами, у тому числі і коштами банку, матеріальними цінностями, іноді до крадіжок, нападів, завжди виправдовуючи свої дії крайньою необхідністю.

Супутнім фактором до вказаного вище варто віднести безробіття, що значним чином обумовлює зміни у соціальному середовищі, поведінці людей. Мало того, що особи, які втрачають роботу, вдаються до трудової міграції і утворюють умови кадрового голоду за певними професіями, так ще й унаслідок різкого зростання безробіття значно підвищується рівень злочинності, насамперед економічного спрямування. Давно відомо, що зростання безробіття на 1% обумовлює зростання злочинності у суспільстві на 5%. Як вважають дослідники Міжнародного центру перспективних досліджень, безробіття в Україні зростає на тлі падаючої економіки. Безробіття продовжить зростати і у 2015 році і буде рости дуже неоднорідно, адже неоднорідно падає економіка. За результатами 2014 року, на думку багатьох експертів, середній рівень безробіття по Україні може скласти і 10%, то чи не обґрунтованими є зміни у кримінальній ситуації [14].

Щодо трудової міграції українців, то, за даними Світового банку, Україна займає 5 місце в світі серед країн з найбільшою кількістю емігрантів. Станом на 2013 рік за кордоном перебували 8,5 млн українців, що виїхали у різні роки (це майже 19% від загальної кількості нинішнього населення країни). Окрім того, за даними проведеного дослідження Центром соціальних досліджень «Софія», третина українців (34,1%), якби дозволяли обставини, готові переїхати в іншу країну на постійне місце проживання. Причому дослідження показало, що чим молодше респондент, тим частіше він виявляє бажання виїхати з країни. Серед молоді у віці 18-29 років показник готовності до еміграції складає 50,4%, а у віковій групі 30-39 років – 42,4% [15]. Таким чином, серед вікової когорти, від якої залежить майбутнє України, кожен другий допускає для себе можливість еміграції.

Слід мати на увазі ще одну особливість соціальних умов, характерних саме для України. Щорічно населення країни зменшується на 300-500 тис. осіб, що означає зникнення одного великого міста обласного масштабу. Очікується, що якщо ця тенденція триватиме, загальна чисельність населення скоротиться ще на 10 млн осіб до 2050 р. і становитиме 33 млн осіб. Крім того, до 2050 р. майже половину

населення становитимуть люди віком старше 45 років [16]. Така ситуація обумовлює загрозу суттєвого кадрового голоду, в тому числі і для банків, уже в найближчій перспективі, особливо професіоналів, здатних забезпечувати ефективне функціонування банків з урахуванням особливостей розвитку ситуації в країні. До підприємств і банків можуть прийти некваліфіковані працівники, а основний трудовий ресурс України можуть скласти вихідці з інших країн.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, з аналізу умов та результатів кредитної діяльності банків можна робити висновок, що остання здійснюється в небезпечному для її учасників середовищі, здатному формувати різноманітні загрози, основою яких виступають значні фінансові втрати.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Міщенко В.І. Банківські операції : підручник / Міщенко В.І., Слав'янська Н.Г., Коренева О.Г. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 796 с.
2. Мороз А.М. Кредитний менеджмент : навч. посіб. / Мороз А.М., Шевченко Р.І., Дубик І.В. – К. : КНЕУ, 2009. – 399 с.
3. Вовчак О.Д. Кредит і банківська справа : підручник / Вовчак О.Д., Руцишин Н.М., Андрейків Т.Я. – К. : Знання, 2008. – 564 с.
4. Банківські ризики: теорія та практика управління : колективна наукова монографія / [Примостка Л.О., Лисенок О.В., Чуб О.О., Діба М.І., Зубок М.І., Яременко С.М. та ін.]. – К. : КНЕУ, 2008. – 456 с.
5. Зубок М.І. Глобалізаційні виклики фінансовій безпеці / М.І. Зубок // Фінанси, облік і аудит : збірник наукових праць. – К. : КНЕУ, 2012. – Вип. 19. – С. 81-90.
6. Котовенко І.І. Безопасность кредитной деятельности коммерческого банка / Котовенко И.И. ; под общей ред. проф. Матвиенко В.П. – К. : Демократична Україна, 1997. – 189 с.
7. The global wealth report 2014// Knight Frank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.thewealthreport.net/resources/thewealthreport2014.pdf>.
8. GDP per capita (current US\$) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>.
9. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.
10. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
11. Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання 2014. – Міжнародний центр перспективних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://icps.com.ua>.
12. Тихонова О. Окремі особливості злочинності у фінансово-кредитній сфері в умовах сьогодення. // Публічне право. – Ужгородський національний університет, 2013. – № 4(12). – С. 105-113.
13. В Україні співвідношення бідних і багатих гірше, ніж в Гондурасі? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://firtka.if.ua>.
14. Як економічне погіршення життя українців відобразилося в офіційних показниках (інфографіка) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukr.segodnya.ua/>.
15. Українська молодь готова до еміграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.liga.net>.
16. Міграція в Україні: факти і цифри – Міжнародна організація з міграції. Представництво в Україні, 2013. – Друге видання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iom.org.ua>.